

3 Рублеўская, Л. Жаніх панны Данусі / Л. Рублеўская // Сэрца мармуровага анела : аповесці, апавяданні / Л. Рублеўская. – Мінск : Маст. літ., 2003. – С. 272–277.

4 Стома, В. Як жыве прырода па часінах года / В. Стома // У нерушы дзікай прыроды : аповесці, апавяданні, замалеўкі. – Мінск : Юнацтва, 2001. – 382 с.

5 Гарэцкі, М. І. Творы / М. І. Гарэцкі ; уклад. і камент. Т. С. Голуб ; навук. рэд. У. В. Гніламедаў. – Мінск : Маст. літ., 2016. – 932 с.

6 Пятровіч, Б. Піліпікі / Б. Пятровіч // Шчасыце быць... Трыпціх, аповесці, апавяданні, мроі. – Мінск : УП «Гэхнапрынт», 2004. – С. 552–573.

7 Пятровіч, Б. Мроі / Б. Пятровіч // Сон паміж пачвар : апавяданні / Прадм. У. Рубанавы. – Мінск : Маст. літ., 1994. – С. 160–221.

8 Пятровіч, Б. Удол, альбо актава пазнання / П. Пятровіч // Сучасная беларуская проза : Традыцыі і наватарства / Уклад. Ул. Сіўчыкава, М. Тычыны. Прадм. М. Тычыны. – Мінск : Сэрвіт, 2003. – С. 482–503.

УДК 821.161.3'06-1-055.2

М. І. КІРУШКІНА

(г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны)

ФІЛАСОФСКІЯ І РЭЛІГІЙНЫЯ МАТЫВЫ Ў СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ЖАНОЧАЙ ПАЗЭПІ

У артыкуле разглядаюцца філасофскія і рэлігійныя паняцці, якія выяўляюцца ў сучаснай жаночай паэзіі. У лірычных творах логіка разваг і жыццёвых перакананняў аўтарак рэалізуецца ў анталогічных катэгорыях быцця і жыцця. Маральна-этычны змест вершаў сучасных паэтак складаюць пытанні пошуку сябе праз зварот да Бога. Цэлярджаецца, што ў цэнтры ўвагі жанчын-творцаў – сістэма духоўных уласцівасцей, якая інтэрпрэтуецца імі праз хрысціянскае веравызнанне.

Спецыфіка сучаснай жаночай паэзіі – гэта стварэнне паэткамі ўласнай гармоніі, дзе ілюструецца метафізічная прастора душы лірычных гераній, увасабляецца мікракосм і філасофскія арыенціры аўтара. Эсэнцыяльныя думкі паэтак увасабляюцца ў вершатворчасці праз мастацкае даследаванне анталогічных катэгорый быцця і жыцця. Сістэма пэўных вартасцей адзначаных катэгорый засяроджана на стварэнні мадэлі, у якой усе асноўныя кампаненты падпарадкаваны адной мэце – канкрэтызацыі інтымна-духоўных пачуццяў асобы. Асноўныя ўзроўні раскрыцця зместу філасофскіх паняццяў – субстанцыянальны і духоўны. Прадметам асэнсавання для жанчын-творцаў з’яўляецца спецыфіка ўвасаблення сутнасных рэчаў, адзінства чалавека і трансцэдэнтнай першаасновы ўсяго існага.

Шматмернасць філасофскай прасторы ў творчасці сучасных паэтак вызначаецца наступнымі прынцыпамі:

– *быццёвым*: суаднесенасць унутранага свету лірычнай гераніі з макракосмасам. Катэгорыя быцця выступае галоўным аб’ектам мастацка-філасофскага досведу паэтак;

– *рэлігійным*: філасофска-этычныя ідэі паэтак аб сэнсе жыцця звязаны з хрысціянскім веравызнаннем. Пытанні пра непаўнату існавання асобы звязаны з катэгорыяй адзіноты.

Значэнне жыцця як метафарычнага пераасэнсавання ўсіх канонаў і ідэалаў вызначаецца як спосаб быццёвай сутнасці, пасродкам якога можна спасцігнуць цэласнасць рэальнасці [1]. Мэтазгодна адзначыць, што ў сучаснай жаночай паэзіі дадзеная катэгорыя набывае і анталогічны змест, паколькі ўтрымлівае тэалагічныя пытанні, адрасаваныя да боскага абсалюта. Сучасныя паэткі ў вершатворчасці разглядаюць суб’ектыўны свет асобы, адметнасць якога – у традыцыйна

нязвыклым разуменні свайго мікракосмасу. Пасродкам даследавання асабістай эсэнцыі аўтаркі спрабуюць стварыць анталагічную карціну жыцця, каб паказаць узаемабумоўленасць асобы і светабудовы.

Іншасказальны змест мае катэгорыя жыцця ў паэзіі Н. Кудасавай. Паэтка дэманструе “рэальнасць” свайго існавання на прыкладзе вобраза ракі: “хрыбтамі рыб нарочхрыст // бяжыць мая рака” [2, с. 8]. Як рака мае двухплановае значэнне (можа быць сродкам урадлівасці і адначасова абазначаць разбуральную моц прыроды), так і жыццё складаецца з добрых момантаў і складаных сітуацый. Сімвалічны сэнс маюць ужытыя аўтаркай вобразы рыб. Вядома, што рыбы – гэта сімвал Ісуса Хрыста. Паводле слоўніка сімвалаў [3] дадзены вобраз мае грэчаскае паходжанне: “рыба” (“Ichthus”) перакладаецца словамі “Ісус Хрыстос, Сын Божы, Збаўца”. Гэтая эмблема ў якасці сакрэтнага знака Ісуса Хрыста прысутнічае на пячатках і лампадах у рымскіх катакомбных цэрквах. Евангельскія тэксты падкрэсліваюць гэты сімвалізм: згадваецца аб цудоўнай лоўлі рыбы, у якой прымаў удзел Ісус; сам Ісус праводзіў аналогію паміж лоўляй рыбы і зваротам людзей у новую веру. Таму і рака жыцця ў мастацкай інтэрпрэтацыі Н. Кудасавай звязана з верай у Абсалют. Неардынарнае меркаванне паэткі сэнсава ўзмацняе ўжытае ў вершатэксце прозвішча Гераніма Босха – нідэрландскага мастака (“я, можа, толькі Босха // лічу за сваяка” [2, с. 8]). У вершы аўтарскі зварот да творцы абумоўліваецца тым, што творчасць мастака была звязана з хрысціянскай тэматыкай і сярэднявечнымі сімваламі.

У вершатэксце катэгорыя жыцця для Н. Кудасавай атаясамліваецца з лёсапрызначэннем кожнага чалавека (або: у кожнага свой крыж). Паэтка прамаўляе наступнае: “нашу свае віры, // выпельваючы вуснамі // п’яанне срэбных рыб” [2, с. 8]. Відавочная алюзія на словы з прадмовы да кнігі “Юдзіф” (рыбы, што плаваюць па моры і рэках, ведаюць віры свае). Канцэпцыя верша паэткі складаецца з мастацкага ўвасаблення пытання пра прызначэнне чалавека на зямлі, абумоўленае хуткапыннасцю жыцця-ракі і сувяззю з хрысціянскімі сімваламі.

У наступным вершы Н. Кудасавай увасабляецца катэгорыя адзіноты, якая звязана з душэўным разладам: “адзіноты затоены віскат, // быццам ніку, перакушу // і пайду па-жабрачку, памніску // гадаваць самазванку-душу” [2, с. 62]. Дысгармонія, неспакой, сутыкненне з жыццёвай несправядлівасцю, адсутнасць паразумення і падтрымкі прыводзіць лірычную геранію да стану меланхоліі, смутку, якія справакаваны адзінокім існаваннем.

Некалькі мастацкіх стадый сваёй рэалізацыі праходзіць згаданая вышэй катэгорыя ў вершах Т. Нілавай. Па-першае, паэтка сцвярджае, што пры адсутнасці асноўных як матэрыяльных, так і духоўных каштоўнасцей, “занепакоенасць стыне // у абыякавасць // і становіцца новай жарсцю // разбурэння // чалавека і свету” [4, с. 51]. У цяжкім псіхаэмацыйным стане парушаюцца суадносны аб’ектыўнага свету з унутраным светам асобы, што спараджае боль і адчай. Па-другое, адзіным сродкам выратавання становіцца адзінота. Прычым, гэта не вынік свядомага выбару чалавека, а рэальнасць – “дзікая // адзінота – // дзіркі на пекным целе...” [4, с. 52]. Па-трэцяе, вынікам філасофскіх разваг паэткі з’яўляецца рытарычнае пытанне: “Пазавечнае існаванне – // а чаго вы яшчэ хацелі?” [4, с. 52]. Адзінота – гэта таксама частка быцця чалавека. Яе характар залежыць ад аб’ектыўнай рэчаіснасці і духоўнага стану асобы – занепакоенасці, абыякавасці, болю.

У мастацкай свядомасці Г. Дубянецкай увасоблена анталагічная катэгорыя быцця, якую можна разгледзець двухбакова:

– як шлях, што ўпарадкоўвае свядомасць у стане сну: “раскрыжаваныя на промні // лямі: прасветленасць і жах // і адгукаюцца прадоньні // грымотнай музыкаю – шлях” [5, с. 28]. Анірычная рэальнасць у працэсе пазнання макракосмасу вымагае ад лірычнай гераніі пасведчання ў атрыманні цэласнасці адчуванняў, якія знаходзяцца ў аснове ўсіх рэчаў і з’яў:

сьляды пакінутыя ў снах
жыцця вакенцы-вачаняты
светабудовы стромкі гмах
намацваем каардынаты [5, с. 28].

Паэтка лічыць, што быццё – катэгорыя вечная і неабсяжная. У неўсвядомленым стане кожны можа пакінуць свой светлы адбітак на яе каардынатах.

– як свет, які аўтар насычае адпаведнымі азначэннямі – “задумна-сутонны”, “цёплы”, “утульны”, “чысты”, “сыцюдзены”, “ясны”, “пустэльна-шырокі”, “сьляпуча-голы”. У інтэрпрэтацыі Г. Дубянецкай быццё – гэта бяздонная прастора, куды імкнуцца “кволя крылцы мрояў” [5, с. 14]. Думкі і душа знаходзяцца ў бязмежжы, толькі “плача шкадуе сэрца // колішняга палону” [5, с. 14]. Светабудова – зменлівая і іерархічная сістэма, якая ўтрымлівае адзнакі не толькі асабістага неўсвядомленага, але і сусветнай, іншай рэальнасці. Быццё ў вершах Г. Дубянецкай – анталагічная катэгорыя, якая валодае пэўнымі вартасцямі і можа выяўляцца з некалькіх пазіцый, то бок набываць розныя формы праяўлення.

У вершатэкстах паэткі ўвасабляецца і катэгорыя жыцця. У аднайменным вершы жыццё – гэта рэальная субстанцыя, якая ў сваёй аснове мае некалькі складнікаў-адметнасцей – “трапяткія старонкі абцалаванья скрозь”, градацыя адчуванняў “немач – і моц – і лекі – з атрутаю”, “і сэрца адкрытая бездань” [5, с. 70]. Дзеянні лірычнай гераіні суправаджаюцца дзеясловамі стану “кахаю чакаю сьню” [5, с. 70]. Згаданая катэгорыя, акрамя анталагічных якасцей, мае характарыстыкі суб’ектыўнага плана: аўтар адлюстроўвае ў большай меры духоўна-метафізічны бок жыцця ва ўсіх пачуццёвых праяўленнях.

Важкае значэнне ў сваім творчым пошуку І. Лобан надае аксіялагічнаму сэнсу жыцця, што спалучана з паняццем веры. Існае для паэткі рэалізуецца менавіта толькі праз рэлігійныя перакананні. Духоўным дублетам веры ў Бога з’яўляюцца душа і дараванне. “Вера згодна з хрысціянскім Святым Пісаннем ёсць ажыццяўленне чаканага і ўпэўненасць у нябачным” [6, с. 133].

І. Лобан усвядомлена апелюе да пазнання свету праз боскі пачатак ва ўсіх яго праяўленнях: “Вера – апошні прытулак душы. // Вера ў Бога ёсць дараванне” [6, с. 92]. Так, па меркаванні паэткі, сэнс жыцця заключаецца ў веры да Бога: “Верыць у Бога – значыць, любіць, // Верыць у шчасце – да Бога імкнуцца <...>” [6, с. 92]. Вобраз Бога мае абстрактна-ідэальнае значэнне, паколькі толькі з верай у сэрцы можна спазнаць неабходныя для жыцця катэгорыі – любоў і шчасце. Успрымальнасць прадметна-рэальнага свету павінна суадносіцца з асноўнымі правіламі выканання боскіх прызначэнняў. Каштоўнасць жыцця спасцігаецца толькі “у таямніцы ачышчэння, // у час святога пакаяння <...>” [6, с. 91], то бок у абсалютным свядомым злучэнні з Хрыстом.

У выніку, катэгорыя жыцця ў вершах І. Лобан атаясамліваецца з Творцам сусвету, са станам веры і душэўнай гармоніі. Імкненне да шчасця рэалізуецца праз моцнае пачуццё ў сітуацыі сузірання трансцэндэнтнага Бога. Таму можна сцвярджаць, што згаданая катэгорыя ў творчым асэнсаванні паэткі набывае анталагічна-аксіялагічнае значэнне.

У філасофска-рэлігійным дыскурсе Бог надзяляецца такімі атрыбутамі, як незалежнасць, даброць, магутнасць, вечнасць, веды, наканаванне [7]. Філасофская навука лічыць, што Бог можа быць спасцігнуты праз самога сябе або нешта іншае. У масавай свядомасці з’яўляецца важным набожнае перакананне, што Бог нічым не абмежаваны – нават законамі логікі. Галоўнай з’яўляецца думка аб тым, што Бог вечны; ён ёсць любоў і ўпадабанне. Рэлігійныя законы заснаваны на сцвярджэнні таго, што існуе боскае кіраванне створаным светам, паколькі “ўсёведанне” – гэта і ёсць адзнака боскага клопату.

Тэістычныя ўяўленні пра боскі свет і яго Творцу рэалізуюцца ў вершах І. Багдановіч. Паэтка просіць у Госпада сілы і дапамогі, “каб уратаваць сваю душу // Ад памкненняў помсылівых і злосьці” [8, с. 54]. І. Багдановіч верыць, што ўсе дзеянні чалавека дэтэрмінаваны боскай прасторай і ўладай. Таму быццё для паэткі – гэта сувязь з Богам, падпарадкаванне рэлігійным канонам. Ужыты ў вершы рытарычны зварот (“Свет ня засыціў, Госпадзе, прашу...” [8, с. 54]) яшчэ раз падкрэслівае хрысціянскі пастулат – толькі Бог з’яўляецца ўсёмагутным і вартым глыбокай пашаны (пакланення).

Паэтка засяроджвае сваю ўвагу на дасканалы сутнасці Бога. На інтуітыўна-суб’ектыўным узроўні будуюцца зварот-просьба аўтара: “Госпадзе, душу маю крані // ласкаю сьвітальнага пагляду, // над сабой Тваю прымаю ўладу, // і, слабую, Ты мяне ў прынадах і спакусах дня

абарані” [8, с. 33]. Паколькі Творца сусвету з’яўляецца апрыёрным тлумачэннем існавання кожнага чалавека, толькі ён можа пазбавіць і ачысціць душу ад спакусы і іншых грахоў. Галоўная мэта жыцця паэткі ўвасоблена ў наступных радках: “бачыць на жыццёвым палатне // твар Тваёй прысутнасці заўсёды” [8, с. 33]. Бог валодае неабмежаванай магчымасцю тварыць цуды, таму вера ў яго моц можа быць сэнсам жыцця. Па меркаванні паэткі, зямны свет і трансцэдэнтны свет боскіх законаў тоесныя. Творчая канцэпцыя І. Багдановіч у рэалізацыі катэгорыі быцця мае дакладны змест: сапраўдную свабоду і чысціню душы можна атрымаць толькі ў сітуацыі пазнання боскай сутнасці. Усё ў свеце ўзаемязвязана, паколькі нават быццё Бога метафізічна папярэднічае існаванню ўсім істотам у прыродзе, нягледзячы на яго дачыненне да светабудовы. Увасабленне рэлігійных ідэй у працэсе малітвы – гэта шлях да дасканаласці і атрымання дабрашлавення. І. Багдановіч адлюстроўвае прыроду Бога ў кожным паэтычным слове, ілюструе хрысціянскую веру ў яго магутнасць.

Схільнасць да рэфлексіі, роздум над пытаннямі гэтага жыццятворнага свету складаюць аснову мастацкага мыслення М. Вайцяшонак. У вершах (“Нашу ў кішэні...”, “Жыццё – гэта смага...”, “Не здужаю адна...”, “Незнаёмага чалавека...”, “Любіцелька абсента”) паэтка прадстаўляе жыццё як смагу. Адсутнасць цэласнасці быцця тлумачыцца ідэяй лёсавызначальнай наканаванасці: “ужо ведаеш, што не нап’ешся” [9, с. 25]. У дадзеным выпадку жыццёвы досвед грунтуецца на эфекце вызначаных лёсам прыярытэтаў. Асэнсаванне М. Вайцяшонак асабістаемнага свету дазваляе вылучыць у паэзіі матыў шляху – да сябе, да царквы, да Бога. Мастацкі вобраз царквы ў вершах паэткі – гэта шлях да размовы з Богам, сімвал усяго боскага царства. Паэтка лічыць, што чалавек створаны Богам і напрыканцы жыцця ён прыходзіць да Бога. Адзіны шлях, што вызначаецца праз дыялектычнае адзінства цела і духу, на думку М. Вайцяшонак, наступны: “Накладаеш // крыжык // на грудзі, // ідзеш // у царкву, // невідучка // мінаючы // жабрака” [9, с. 12]. Але прайсці па крузе быцця – гэта значыць сярод разнастайных жыццёвых дарог выбраць правільную мадэль руху – да ўніверсальнай боскай іерархіі.

Але прайсці па крузе быцця – гэта значыць сярод разнастайных жыццёвых дарог выбраць правільную мадэль руху – да ўніверсальнай боскай іерархіі. Матыў шляху рэалізуецца і ў творчасці Л. Рублеўскай. У яе паэзіі топас Эдэма выступае сімвалічным увасабленнем ідэі аб хрысціянскай мікрамадэлі зямнога раю: “Праз вароты Ільвіныя, кажуць паданні, ідзе // Запаветная сцежка ў забраны зялёны Эдэм” [10, с. 44]. Лірычны герой-вандроўнік узрушаны ўспамінамі аб першааснове існавання людзей (месцы жыцця Адама і Евы), ён імкнецца спасцігнуць сваё быццё, супастаўляючы сімвалы мінулага і ідэю будучыні. Асіметрыя “зямнога” і “нябеснага” трансфармуецца ў канцэпт вечнага зямнога шчасця, дзе зыходнай кропкай з’яўляецца Рай.

Шлях да Бога – гэта пошук сябе, сутнасці свайго жыцця і злучэнне з незямным характаром боскага адчування:

Сляды твае ў гэтым распаленым пекле
Мы знойдзем – і там непрытомна ўпадзём на траву
І неба спасцігнем ці раны загоім на целе
Ці проста малітву прашэпчам у славу Тваю [10, с. 45].

Спасціжэнне боскіх вымярэнняў апелюе да аўтэнтчнага натуральнага быцця. Прастора Бога – гэта свайго роду шлях да самадасканаласці, перастварэнне рэчаіснасці вакол сябе. Арыентацыя на высокія духоўныя каштоўнасці разглядаецца паэткай як аргумент, пасродкам якога асоба ў кантэксте разладу і іншых быццёвых пакут дазваляе сабе абсалютызаваць пачуццёвасць.

Такім чынам, стрыманасць у выяўленні эмоцый, аналітыка-сінтэзуючыя развагі, філасафічнасць, медытатыўнасць, засяроджанасць на ўнутраным свеце асобы складаюць аснову мастацка-эстэтычнай сістэмы сучасных паэтак. У сучаснай жаночай паэзіі анталогічныя катэгорыі маюць двухаспектны змест: у мастацкім даследаванні філасофска-рэлігійных паняццяў спалучаюцца суб’ектыўнае асэнсаванне асобай свайго жыцця (арыентацыя на хрысціянскія ўяўленні) і метафізічны сэнс аб’ектыўнай рэчаіснасці (пазнанне макракосмасу).

Спіс літаратуры

- 1 Грицанов, А. Новейший философский словарь: 2-е изд., перераб. и дополн. / А. Грицанов. – Минск : Интерперсервис, 2001. – С. 578–580.
- 2 Кудасава, Н. Маё невымаўля : вершы / Н. Кудасава. – Мінск : Кнігазбор, 2016. – 116 с.
- 3 Трессидер, Д. Словарь символов [Электронный ресурс] / Д. Трессидер. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/index.php. – Дата доступа: 16.11.2021.
- 4 Нілава, Т. Готыка тонкіх падманаў : вершы / Т. Нілава. – Мінск: Галіяфы, 2008. – 88 с.
- 5 Дубянецкая, Г. Анадыямэна : вершы / Г. Дубянецкая. – Мінск : “Медисонт”, 2008. – 92 с.
- 6 Лобан, І. Мая душа / І. Лобан. – Мінск : І.П. Логвінаў, 2011. – 120 с.
- 7 Мюррей, М. Введение в философию религии / М. Мюррей, М. Рей; пер. с англ. А. Васильева. – Москва : Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2010. – 410 с.
- 8 Багдановіч, І. Вялікдзень : Вершы / І. Багдановіч. – Мінск : Беларуска-Каталіцкая Грамада, 1993. – 118 с.
- 9 Вайцяшонак, М. Асадніца / М. Вайцяшонак. – Мінск : Выд. В. Хурсік, 2010. – 100 с.
- 10 Рублеўская, Л. Шыпшына для Пані: вершы і эсэ / Л. Рублеўская. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2007. – 254 с.

УДК 821.161.3'0"196"

А. А. ГУЖАЛОЎСКИ
(г. Мінск, БДУ)

ЗАХАД ВАЧЫМА БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ ЧАСОЎ “АДЛІГІ”

На матэрыялах архіўных першакрыніц, перыядычных выданняў, а таксама трэвэлагаў беларускіх пісьменнікаў часоў “адлігі” аўтар прасочвае эвалюцыю іх поглядаў на заходняе грамадства. Адзначаецца паступовы адыход ад рэзкіх, трафарэтных ацэнак да разумення таго, што не ўсё проста і зразумела ў іншым грамадстве, у сувязі з чым на працягу другой паловы 1950-х - першай паловы 1960-х гг. узнікае неадназначны і іматмерны вобраз Захаду. Гэта, у сваю чаргу, паўплывала на калектыўную самаідэнтыфікацыю беларускага грамадства.

XX з’езд КПСС, абвясціўшы прынцып мірнага суіснавання двух сусветных сістэм і адмову ад дагмата непазбежнасці новай сусветнай вайны, вызначыў новы курс на інтэнсіфікацыю міжнародных абменаў. Камандзіроўка за мяжу разглядалася савецкім кіраўніцтвам як частка знешнепалітычнай дзейнасці, а самі службовыя асобы ці турысты ў якасці інструмента фармавання станоўчага іміджу іх радзімы – СССР.

Тых, хто выязджаў за мяжу, асабліва ў капіталістычныя краіны, уважліва правяраліся. Дзеля таго, каб атрымаць дазвол на выезд, трэба было мець узорныя рэкамендацыі, бездакорнае мінулае і станоўчы вопыт наведвання “краін народнай дэмакратыі”. Жадаючыя паехаць у капіталістычныя краіны павінны былі запоўніць вялікую анкету, дзе меліся пытанні пра сям’ю, працу, сваякоў за мяжой, а таксама бацькоў, якія знаходзіліся на акупаванай тэрыторыі. Нарэшце, кандыдаты прадстаўлялі даведкі аб стане свайго здароўя.

Персанальны склад ад’язджаючых турыстаў зацвярджаўся за пяць-шэсць тыдняў, а дакументы на афармленне віз перадаваліся ў МЗС не менш чым за тры тыдні да выезда за мяжу. Перад ад’ездам у “Ітурысце” прызначаліся кіраўнікі і старасты груп, праводзілася інструктаванне турыстаў аб паводзінах за мяжой і задачах турысцкай паездкі. Часта інструктаванне працягвалася ў замежных краінах, дзе турыстаў сустракаў супрацоўнік савецкай амбасады. У найбольш “складаных” паездках турыстычную групу суправаджаў супрацоўнік КДБ.